

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ УЧАСТІ МЕШКАНЦІВ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Місцеве самоврядування є однією з ключових ознак демократичної держави та важливим елементом системи публічної влади. Його головне призначення полягає у забезпеченні права територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення, враховуючи інтереси мешканців певної території. Саме на місцевому рівні люди найчастіше стикаються з практичною діяльністю органів влади, оскільки рішення органів місцевого самоврядування безпосередньо впливають на умови життя населення, розвиток інфраструктури, благоустрій населених пунктів, діяльність закладів освіти, охорони здоров'я та житлово-комунального господарства.

Право громадян брати участь у місцевому самоврядуванні є однією з основ демократичного суспільства. Воно закріплюється як у міжнародно-правових актах, так і в національному законодавстві України. Важливим міжнародним документом у цій сфері є Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Україною у 1997 році. Її положення визначають основні стандарти організації місцевої влади та гарантують право громадян брати участь у вирішенні питань місцевого значення.

Конституція України закріплює принцип народовладдя та гарантує право громадян на участь у місцевому самоврядуванні. Відповідно до статті 5 Конституції України народ є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні та здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та місцевого самоврядування. Таким чином, місцеве самоврядування виступає однією з форм реалізації влади народом. Стаття 140 Конституції України визначає місцеве самоврядування як право територіальної громади

самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України.

Одним із найважливіших механізмів участі мешканців у прийнятті рішень є місцеві вибори. Саме через виборчий процес громадяни формують представницькі органи місцевого самоврядування — місцеві ради, а також обирають сільських, селищних і міських голів. Вибори є основною формою представницької демократії, оскільки дозволяють населенню делегувати свої повноваження представникам громади. Водночас ефективність цього механізму значною мірою залежить від активності виборців та їхньої зацікавленості у розвитку місцевої громади.

Важливе місце серед форм безпосередньої демократії займає місцевий референдум. Його сутність полягає у вирішенні найважливіших питань місцевого значення безпосередньо членами територіальної громади шляхом голосування. Такий механізм дозволяє населенню брати участь у прийнятті рішень, які безпосередньо стосуються розвитку громади та захисту її інтересів.

Важливим механізмом участі громадян у місцевому самоврядуванні є громадські слухання. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачає право територіальної громади проводити громадські слухання, під час яких мешканці можуть зустрічатися з депутатами та посадовими особами місцевого самоврядування, обговорювати актуальні проблеми громади та висловлювати свої пропозиції. Громадські слухання сприяють відкритості діяльності місцевої влади та підвищують рівень довіри населення до неї. Крім того, вони дозволяють враховувати громадську думку під час прийняття важливих управлінських рішень.

Ще одним важливим механізмом є місцеві ініціативи. Вони надають членам територіальної громади право ініціювати розгляд питань, що належать до компетенції місцевого самоврядування. Завдяки цьому громадяни можуть безпосередньо впливати на вирішення проблем благоустрою, розвитку інфраструктури, транспорту чи екології. Місцеві

ініціативи сприяють більш тісній взаємодії між населенням і представниками місцевої влади.

Не менш важливим правовим механізмом є право громадян на звернення. Закон України «Про звернення громадян» гарантує кожному право звертатися до органів місцевого самоврядування із заявами, скаргами та пропозиціями. Це дозволяє населенню захищати свої права та привертати увагу органів влади до актуальних проблем громади. Розгляд звернень громадян є важливим елементом зворотного зв'язку між владою та суспільством.

У сучасних умовах значного поширення набувають механізми електронної демократії. Розвиток цифрових технологій сприяв появі нових форм участі громадян у місцевому самоврядуванні. Найбільш поширеним інструментом є електронні петиції, які подаються через офіційні вебсайти органів місцевого самоврядування. У разі збору необхідної кількості голосів такі петиції підлягають обов'язковому розгляду. Електронні сервіси значно спрощують взаємодію між громадянами та органами місцевої влади.

Одним із сучасних інструментів участі громадян є бюджет участі або громадський бюджет. Його сутність полягає у можливості мешканців самостійно визначати напрями використання частини коштів місцевого бюджету. Це сприяє активізації громадянської активності та формуванню відповідальності за розвиток громади. Завдяки цьому механізму реалізуються численні соціальні, культурні та інфраструктурні проєкти.

Окрему роль у системі місцевого самоврядування відіграють органи самоорганізації населення. Вони створюються жителями для вирішення локальних проблем на рівні будинку, вулиці, кварталу чи мікрорайону та сприяють більш ефективному вирішенню питань місцевого значення. Такі органи дозволяють громадянам брати активнішу участь у житті своєї громади.

У процесі децентралізації роль територіальних громад значно посилилася. Передача повноважень і фінансових ресурсів на місцевий рівень

створила нові можливості для розвитку громад та підвищила відповідальність органів місцевого самоврядування перед населенням. Завдяки реформі децентралізації громади отримали більше можливостей самостійно визначати пріоритети свого розвитку та ефективніше використовувати наявні ресурси.

Разом із тим на практиці існує низка проблем, пов'язаних із реалізацією права громадян на участь у місцевому самоврядуванні. Однією з головних проблем залишається недостатня обізнаність населення щодо наявних механізмів участі. Також інколи спостерігається формальний характер громадських консультацій або недостатнє врахування пропозицій громадян під час прийняття рішень.

Ще однією проблемою є недостатній рівень відкритості діяльності окремих органів місцевого самоврядування. Обмежений доступ до інформації про діяльність місцевих рад, використання бюджетних коштів чи реалізацію місцевих програм негативно впливає на рівень довіри населення до влади. Вирішення цих проблем потребує подальшого вдосконалення законодавства та розвитку механізмів громадського контролю.

Для підвищення ефективності участі мешканців у прийнятті рішень необхідно вдосконалювати законодавство у сфері місцевого самоврядування, забезпечувати прозорість діяльності органів влади, розвивати механізми електронної демократії та підвищувати рівень правової культури населення. Важливе значення також має підтримка громадських організацій та інших інститутів громадянського суспільства.

Отже, правові механізми участі мешканців у прийнятті рішень органами місцевого самоврядування є важливим елементом демократичного розвитку держави. Вони забезпечують реалізацію принципу народовладдя, сприяють формуванню активного громадянського суспільства та підвищують ефективність діяльності органів місцевого самоврядування. Подальший розвиток таких механізмів є необхідною умовою зміцнення демократії,

підвищення відкритості влади та забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

Перелік використаних джерел

1. Батанов О. В. Муніципальне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 464 с.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовт. 1985 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
3. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Кравченко В. В. Місцеве самоврядування в Україні : навч. посіб. Київ : Атіка, 2020. 304 с.
5. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовт. 1996 р. № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>